

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Геолого-географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

Силабус курсу
"Екскурсологія"

Обсяг	3 кредити ЄКТС, 90 годин
Семестр, Рік	III / 2
Дні, Час, Місце	за розкладом занять
Викладач (і)	Яворська Вікторія Володимирівна , доктор географічних наук, професор, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму геолого-географічного факультету Юраш Євгеній Олександрович , доктор філософії (історія), ст. викл. кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін факультету історії та філософії
E-mail:	geotourism@onu.edu.ua
Робоче місце	кафедра економічної та соціальної географії і туризму
Консультації	Очні консультації: 1 год., вівторок, 14.00-15.00 Онлайн-консультації: ZOOM – четвер 15.00-15.30

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація можлива під час проведення консультацій за очним принципом (offline), або дистанційно (online) за допомогою Viber, Telegram, Zoom (за попередньою домовленістю). Комунікація може бути здійснена також з використанням e-mail. При цьому необхідно вказувати своє прізвище, ім'я, курс, факультет та назву курсу. Вирішення «робочих питань» можливо за вказаним номером телефону.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни є теоретико-методологічні засади екскурсійної справи, методичні, психологічні й педагогічні аспекти організації і здійснення екскурсійної роботи.

Пререквізити курсу: ефективність засвоєння змісту дисципліни «Екскурсологія» значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував матеріалом таких дисциплін як: «Туризмологія», «Іміджеологія та PR в туризмі», «Географія світової спадщини»

Мета – формування у магістрантів системних знань, умінь і навичок з організації, методичного забезпечення та управління екскурсійною діяльністю, які ґрунтуються на сучасних досягненнях вітчизняних і зарубіжних учених та світовій практиці екскурсійного обслуговування, а також здатності проєктувати і проводити інноваційні та інклюзивні екскурсії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- основні поняття, функції та особливості екскурсології, місце і роль екскурсійної діяльності в індустрії туризму (PH1, SK1);
- основні етапи розвитку екскурсійної справи в Україні та світі (PH1);
- теоретико-методологічні основи організації екскурсійної діяльності, екскурсійну методику, методичні прийоми показу і розповіді та напрями їх удосконалення (PH1, SK1);

- організаційно-технологічні вимоги до проектування послуги «екскурсія», склад технологічної документації (технологічна карта, картки об'єктів, «портфель екскурсовода») (РН9, ЗК1);
- загальні положення законодавства України щодо екскурсійної діяльності та порядок отримання дозволу на туристичний супровід (РН12, СК3);
- інноваційні та інклюзивні технології екскурсійного обслуговування, інструменти маркетингу і менеджменту екскурсійних підприємств (РН3, РН5, СК5).

вміти:

- організовувати та планувати екскурсійну діяльність, розробляти та проводити сучасні різнопланові екскурсії (РН9, ЗК1, ЗК4);
- складати технологічну карту екскурсії та повний пакет документації на екскурсійний продукт (РН9, СК5);
- проектувати процеси обслуговування екскурсантів за окремими етапами надання послуги (ЗК1, СК3);
- застосовувати методичні прийоми показу і розповіді, техніку ведення екскурсії, зокрема з використанням цифрових технологій та іноземної мови (РН3, РН11, ЗК3);
- управляти асортиментом екскурсійного продукту з урахуванням диференційованого підходу до різних категорій споживачів, у тому числі осіб з інвалідністю (РН5, СК3);
- аналізувати нормативно-правову базу екскурсійної діяльності та регіональну туристичну політику (РН12, ЗК6).

бути здатним:

- самостійно розробляти та проводити авторську екскурсію, презентуючи її державною та іноземною мовами (інтегральна компетентність, РН9, РН11);
- приймати ефективні рішення щодо організації екскурсійного обслуговування в умовах невизначеності, зокрема з питань безпеки екскурсантів та доступності середовища (РН12, ЗК1, СК3);
- організовувати й координувати роботу екскурсійного підрозділу туристичного підприємства або музею, керувати проектами екскурсійних продуктів (ЗК4, СК3);
- нести відповідальність за якість екскурсійного продукту, дотримання етичних норм і принципів інклюзивності (РН9, РН12).

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (18 год.) та практичних занять (12 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.).

Основна підготовка студентів здійснюється на лекційних та практичних заняттях, але у значній мірі покладається на самостійне вивчення предмета студентами денної форми навчання під час семестру. Під час викладання дисципліни використовуються методи навчання: словесні (лекція, пояснення); наочні (демонстрація Power Point); практичні (практичні роботи); робота з підручником (під керівництвом викладача, самостійна робота студентів).

Перелік тем (загальні блоки)

Модуль 1. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності

Тема 1. Теоретико-методичні засади екскурсійного обслуговування.

Теорія екскурсійного справи, екскурсологія та її місце в системі наукового пізнання. Історія розвитку екскурсійного справи в Україні. Екскурсія як об'єкт екскурсології. Функції екскурсії. Класифікація екскурсій.

Тема 2. Основи екскурсійної майстерності екскурсовода.

Виникнення професії «екскурсовод»: вітчизняний та зарубіжний досвід. Особистість екскурсовода та її роль у здійсненні ним професійної діяльності. Складові професійної майстерності екскурсовода. Форми ораторського мистецтва екскурсовода. Загальні вимоги до здійснення туристичного супроводу.

Тема 3. Педагогічне забезпечення екскурсійної діяльності

Екскурсія як педагогічний процес. Педагогічна техніка екскурсовода та її елементи. Дидактична мета і виховний вплив екскурсійної діяльності. Екскурсія як процес пізнання.

Тема 4. Методичне забезпечення екскурсійної діяльності.

Теоретико-методологічні засади методичного забезпечення екскурсійної діяльності. Екскурсійна методика. Методика показу. Методичні прийоми забезпечення екскурсійної діяльності. Методичне забезпечення окремих традиційних видів екскурсій - архітектурно-містобудівні екскурсії, літературні екскурсії, музейні екскурсії, науково-освітні екскурсії.

Тема 5. Організаційно-технологічне забезпечення екскурсійної діяльності.

Організаційно-технологічні вимоги щодо проведення екскурсій. Технологія проектування та формування послуги «екскурсія». Техніка ведення екскурсії. Організація діяльності з надання екскурсійних послуг у підприємствах сфери рекреації та туризму.

Модуль 2. Практичні основи розвитку екскурсійної справи в Україні та світі

Тема 6. Організаційно-інституційні засади розвитку екскурсійної діяльності в Україні.

Загальні положення правової бази регулювання туристичної діяльності в Україні. Правовий статус туриста і екскурсанта (порядок в'їзду/виїзду та перебування в Україні, страхування та медичної допомоги, забезпечення безпеки, права та обов'язки туристів і екскурсантів). Основи правового регулювання в сфері надання екскурсійних послуг. Дозвіл на право здійснення туристичного супроводу. Державне регулювання екскурсійної діяльності в Україні.

Тема 7. Інноваційні технології екскурсійної діяльності.

Інновації в туристично-екскурсійній діяльності. Ігрові види екскурсій. «Розширена реальність». Інтерактивні екскурсії. Квест-екскурсії. Food-екскурсія. Костюмовані екскурсії. Віртуальні екскурсії та 3D-тури. Трепел-блогінг як інноваційний вид екскурсійної діяльності.

Тема 8. Технології проведення екскурсій для людей з особливими потребами та створення інклюзивного й доступного середовища.

Доступність об'єктів соціокультурної інфраструктури для дітей та молоді з особливими освітніми потребами. Особливості організації екскурсійної діяльності для осіб з інвалідністю за нозологіями. Методика організації та проведення екскурсії для дітей та молоді особливими освітніми потребами. Методика організації та проведення ігор під час туристичної діяльності.

Тема 9. Маркетинг та менеджмент підприємств екскурсійної діяльності.

Маркетинг у сфері екскурсійного обслуговування. Плани маркетингу. Потреби сучасного клієнта. Маркетингові дослідження. Періодичний аналіз співвідношення слабких та сильних сторін підприємства. Оцінка маркетингової діяльності підприємства. Управління екскурсійною діяльністю в ринкових умовах. Управління асортиментом екскурсійного продукту. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей світу.

Перелік рекомендованої літератури:

Основна

1. Безуглий В. В., Костащук І. І., Яворська В. В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції) : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Дніпро : ЛІРА, 2026.
2. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 247 с.

3. Інклюзивний туризм : навч.-метод. посіб. / І. Г. Резніченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2023. 204 с.
4. Кіптенко В., Малиновська О. Організація екскурсійних послуг : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 518 с.
5. Леоненко Н. А. Організація екскурсійної діяльності : конспект лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2019. 167 с.
6. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 206 с.
7. Поколюдна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>
8. Резніченко І. Г., Торяник В. М., Хридоchкін А. В., Джинджоян В. В. Екскурсологія : підручник / за заг. ред. В. О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
9. Туристичні гідни : навчальний курс Академії НТО України. URL: <https://academy.nto.ua/tourismguides.html>
10. Чернишова Т. М. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. Житомир : Поліський національний університет, 2022. 160 с.
11. Лисюк Т. Екскурсологія у цифрову епоху: методологічні підходи та практичні інновації. Економіка та суспільство. 2025. № 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-27>

Додаткова

1. Дімова Л. С., Яворська В. В. Історичний круїзний туризм в біосферних резерватах ЮНЕСКО: «Чорноморський» та «Дельта Дунаю». Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. 2023. Т. 28, вип. 1(42). С. 84–94.
2. Кифяк О. В., Руденко М. М. Маркетингові рішення у сфері туристично-екскурсійного обслуговування: інноваційний підхід. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. 2014. Вип. 27. С. 161–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_27_26
3. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / пер. з англ. Т. Олійник та ін. Київ : Стило, 2010. 528 с.
4. Пацюк В. С., Корнус О. Г., Холодок В. Д. Культурна спадщина у воєнний період: трансформація наративів при створенні турпродукту. Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. 2026. Т. 31, вип. 1(48). С. 228–242.
5. Чубрей О. С., Яворська В. В., Чубрей М.-А. Ю. Інклюзивність музейних просторів як можливість розвитку екскурсійної діяльності для осіб з обмеженими можливостями. Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів. 2024. Вип. 4 (спец.). DOI: <https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special>
6. Ambros O., Yavorska V., Urash Yu. Specifics of guided tour organization in Lviv. Journal of Education, Health and Sport. 2025. Vol. 80. 61679. DOI: <https://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2025.80.61679>
7. Bezugly V., Kostaschuk I., Kisil R., Yavorska V., Buyanovska L. World Heritage: features, composition, and tourist significance. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2024. Vol. 33(3). P. 440–452. DOI: <https://doi.org/10.15421/112441>
8. Prykhodko Z., Yavorska V., Urash Yu., Sokolovskiy V. Travel blogging as a modern innovative tool for the development of tourism and excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. 2025. Vol. 79. 60638. DOI: <https://doi.org/10.12775/JEHS.2025.79.60638>
9. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. 2025. Vol. 78. 60640. DOI: <https://doi.org/10.12775/JEHS.2025.78.60640>

10. Yavorska V., Sych V., Kolomiyets K., Shashero A. Odessa catacombs as an integral part of the tourist image of the Black Sea region. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2018. Vol. 26(1). P. 219–226. DOI: <https://doi.org/10.15421/111822>

Електронні інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України (Закон України «Про туризм», нормативні акти щодо туристичного супроводу). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua>
3. Національна туристична організація України. URL: <https://nto.ua>
4. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://mkip.gov.ua>
5. Управління туризму, рекреації та курортів Одеської обласної державної адміністрації. URL: <https://digital.od.gov.ua>
6. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
7. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua>
8. UN Tourism (Всесвітня туристська організація). URL: <https://www.unwto.org>
9. Наукова бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова та репозитарій eONUar. URL: <https://lib.onu.edu.ua>; <https://dspace.onu.edu.ua>
10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

Оцінювання

Поточний та періодичний контроль											ІНДЗ	Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	KP 1	T6	T7	T8	T9	KP 2			
7	7	7	7	7	5	6	6	6	7	5	10	20	100

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів; KP 1, KP 2 – контрольні роботи за змістовими модулями.

Максимальна оцінка за тему складається з оцінки за опитування/участь у дискусії на семінарському занятті (0–3 бали) та за виконання завдання самостійної роботи (0–4 бали); за темами 1, 3, 6, за якими семінарські заняття не передбачені, бали нараховуються за завдання самостійної роботи (0–4) та експрес-опитування на лекції (0–3). Контрольна робота за змістовим модулем проводиться у формі тестування (20 завдань × 0,25 бала). Для здобувачів заочної форми навчання бали за теми нараховуються за виконання завдань самостійної роботи, що подаються у Google class або на консультації.

Формула розрахунку суми балів: підсумкова оцінка = Σ балів за теми (T1–T9, максимум 60) + KP 1 (максимум 5) + KP 2 (максимум 5) + ІНДЗ (максимум 10) + іспит (максимум 20) = максимум 100 балів. Результати, визнані за неформальною/інформальною освітою, зараховуються замість відповідних складових поточного або періодичного контролю.

Самостійна робота здобувачів

До самостійної роботи відноситься:

- підготовка до лекцій та семінарських занять;
- написання рефератів, есеїв, підготовка конспектів, повідомлень і презентацій;
- розв'язання кейсів;
- індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ);
- індивідуальні та колективні проєктні завдання;
- неформальна та/або інформальна освіта.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) виконується здобувачем самостійно впродовж вивчення дисципліни з консультаціями викладача та оприлюдненням результатів на підсумковому семінарському занятті. Здобувач повинен: 1) підготувати і належним чином оформити повний пакет документів і матеріалів по одній з підтем екскурсії (технологічна карта, картки об'єктів, контрольний та індивідуальний тексти, «портфель екскурсовода»); 2)

захистити підтему на підсумковому занятті – провести пробну екскурсію. Перелік підтем екскурсії «Одеса: сторінки історії та сучасність»: Стара Одеса; Одеські дворики; Одеські палаци; Одеса торгова; Архітектурні пам'ятки центру міста; Одеса – визначний культурний центр; Парки Одеси; Розважальні центри Одеси; Одеса наукова; Одеса студентська; Смачна Одеса; Одеса релігійна; Музеї Одеси; Французький бульвар; Одеса – місто-герой сучасності (місця пам'яті російсько-української війни). Для здобувачів заочної форми навчання ІНДЗ подається у Google class, а пробна екскурсія може проводитися в онлайн-форматі.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання: У випадку пропуску заняття з поважних причин здобувач зобов'язаний виконати контрольну роботу за відповідною темою у позанавчальний час за погодженням з викладачем. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: під час опанування навчальної дисципліни категорично не припускаються будь-які види порушень академічної доброчесності з боку як здобувачів вищої освіти, так й викладача. У разі виявлення та фіксації будь-якого виду порушення академічної доброчесності, до порушника будуть застосовані санкції, передбачені Законом України «Про академічну доброчесність» та внутрішніми нормативними документами Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Політика щодо використання штучного інтелекту: в ході опанування цієї навчальної дисципліни забороняється оприлюднення текстів, зображень, моделей, даних, інших результатів, згенерованих штучним інтелектом, як результатів власної академічної та навчальної діяльності, якщо це не дозволено умовами навчального завдання, а сам цей факт не зазначено в навчальному завданні чи супровідних матеріалах до нього. Під час проходження підсумкового оцінювання використання ресурсів штучного інтелекту забороняється.